

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זתים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת ויקרא

אותיות א • ב

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
זרע שמשון הצבואר'
נחם
לעילוי נשמת

אבי היקר
אברהם בן אסתר
כהן ז"ל
גלב"ע י"ב תשרי תש"פ
תנצ"ב.ה.

הוקדש ע"י בנו
זכות הצחבר יעמוד לו
להצלחה ולברכה
בכל עשאלות לבו ובכל צרכיו

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

נתן להפקוד בבנק מרנבטל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן נתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים ינו מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוניח וכל טוב סלה
בהנחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבתי רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידיו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כולל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובראי לא לקבוע כשה שכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"י שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מאלומדים אשר יבין ויומצא פירושים ודרכים וותרי דאויים בהבנת דברי רבנו, אא מנטי שמיציאם לודינו ככרי שנובל לתקנם ולשלכם במהרהרות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בזיכוי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פרשת ויקרא

א

בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) **עַל פְּסוּק** (ויקרא א, א) **'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, יֵשׁ זֶהב וְרֵב פְּנִינִים'** (משלי כ, טו), **הַפֶּל הִבְיָאוּ נְדָבְתָן לְמֹשֶׁשׁן. 'זֶהב' הָרָא הוּא דְכָתִיב** (שמות כה, ג) **'וְזֹאת הִתְרוּמָה'. 'וְרֵב פְּנִינִים',** זו נְדָבְתָן שֶׁל נְשִׂאִים. **'וְכִלֵּי יָקָר שִׁפְתֵי דְעַת' (משלי שם), לְפִי שֶׁהִיְתָה דְעַתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עֲגוּמָה עָלָיו, אָמַר, הַכֹּל הִבְיָאוּ**

מאמרם ז"ל יש זהב ורב פנינים, הכל הביאו נדבתן למשכון זהב וכלי היקר שדבוקי חביב עלי יותר מן הכל

זרע שמשון המבואר

א

דיבורו של משה לעושי מלאכת המשכון, חביב יותר מהנדבה ומהמלאכה

לְמֹשֶׁשׁן, 'יש זֶהב' - יש שהביאו זהב או שאר דברים, הָרָא הוּא דְכָתִיב - כמו שכתוב (שמות כה, ג) 'וְזֹאת הִתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זֶהב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת, 'וְרֵב פְּנִינִים - [מרגליות], זו נְדָבְתָן שֶׁל נְשִׂאִים שהביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים, שהם מיני אבנים טובות ומרגליות, שהיו נצרכים לאפוד ולחושן של הכהן גדול, דכתיב (שמות לה, כז) 'וְהַנְּשֹׂאִים הִבְיָאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבָנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֶפֶוד וְלַחֹשֶׁן. ומה שנאמר בסוף הפסוק **'וְכִלֵּי יָקָר שִׁפְתֵי דְעַת', היינו דיבור 'שפתי דעת' של משה רבינו, והיינו לְפִי שֶׁהִיְתָה דְעַתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה עֲגוּמָה עָלָיו - שהצטער והיתה לו עגמת נפש², אחרי נדבת המשכון, וְאָמַר - חשב לעצמו, הַפֶּל - כל ישראל, הִבְיָאוּ את נְדָבְתָן לְמֹשֶׁשׁן, וְאֵינִי לֹא הִבְאֵתִי כְּלוּם³. לכך אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ**

דקדוק בהוכחת המדרש

לשבחו של דיבור משה מהאמור לגבי דיבור הקב"ה

בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, ו) **עַל הַפְּסוּק** (ויקרא א, א) **'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מְבִיא אֶת הַפְּסוּק (משלי כ, טו) 'יֵשׁ זֶהב וְרֵב פְּנִינִים וְכִלֵּי יָקָר שִׁפְתֵי דְעַת', ולפי פשוטו פירושו הוא, שאמנם יש בעולם חפצים חשובים, כמו זהב והרבה מיני פנינים [מרגליות], אך הקנין החשוב שנמצא בעולם לקנות, הם 'שפתי דעת' - אדם המדבר בשפתותיו דברים מושכלים. ודרשו במדרש את הפסוק, בביאור השייכות של האמור בפרשת ויקרא, עם הפרשיות שלפניו העוסקות בענין תרומת צרכי מלאכת המשכון. 'יש זֶהב וְרֵב פְּנִינִים' - יש שהביאו בשביל מלאכת המשכון, נדבות של זהב, ויש שהביאו נדבות של מיני פנינים רבים, כלומר, הַפֶּל - כל ישראל הִבְיָאוּ את נְדָבְתָן**

צינונים ומקורות

השלם (ד"ה ואני), ידי משה (על המדרש), כסף מזוקק (פרשת פקודי דרוש א), מגלה צפונות (לבעל 'שבט מוסר', פרשת ויקרא בדברי המדרש).

א. לשון הפסוק, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאֹמֶר. ב. על פי תמנות כהונה. ג. בטעם שלא הביא משה כלום, ראה יפה תואר

יִתֵּר מִן הַפֶּל שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. אֲדַרְבָּא, כָּאֵן הָיָה הַדְּבֹר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה. וְאֲמַרְיִנָן בְּמִדְרָשׁ (במד"ד יב ט) עַל פְּסוּק פְּרִיָה, לְפִי שֶׁנִּתְּן מֹשֶׁה נִפְשׁוֹ עַל הַמּוֹשָׁבָן,

נִדְבָתָן לְמוֹשָׁפֶן וְאֵנִי לֹא הִבְאֵתִי. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲתִיף, שֶׁדְּבֹרָךְ חֲבִיב עָלַי יִתֵּר מִן הַכֹּל, שֶׁמְכַלֵּם לֹא קָרָא הַדְּבֹר אֶלָּא לְמוֹשֶׁה, הֲדָא הוּא דְכָתִיב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, ע"כ.¹
קִשְׁשָׁה, מַהוּ שֶׁדְּבֹרָךְ חֲבִיב עָלַי

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

משה, הרי אֲדַרְבָּא, כָּאֵן - בפסוק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, לֹא הִיָּה הַדְּיָבוּר שֶׁל מֹשֶׁה, אֲלֵא זֶה הָיָה הַדְּבֹר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁמְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה.

משה לימד לאומנים את מעשה מלאכת המשכן ועל כן נקרא על שמו

וַיֵּשׁ לַחֲרָץ, בְּהַקְדָּם מַה דְּאֲמַרְיִנָן בְּמִדְרָשׁ (הובא בילקוט חדש אות קלב) עַל הַפְּסוּק (משלי כז, יח) ¹ 'נֹצֵר תֵּאֱנָה יֹאכֵל פְּרִיָה' - הַשׁוֹמֵר אֶת עֵץ הַתֵּאֲנָה, יֹאכֵל לְבִסְרָף אֶת פְּרִיָה שֶׁל הָעֵץ, וּבִפְסוּק זֶה יֵשׁ לְרַמֵּז עַל חֲלָקוֹ שֶׁל

הוא למשה, כדי לפייסו, חֲתִיף - לשון שבועה, שֶׁדְּבֹרָךְ - הַדְּיָבוּר שֶׁלְךָ, חֲבִיב עָלַי יִתֵּר מִן הַכֹּל - יִתֵּר מִכֹּל נִדְבוֹת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁמְכַלֵּם - מִבֵּין כָּל יִשְׂרָאֵל לֹא קָרָא הַדְּבֹר אֶלָּא לְמוֹשֶׁה, הֲדָא הוּא דְכָתִיב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, ע"כ.²

וְקִשְׁשָׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל הַמִּדְרָשׁ, מַהוּ הַבִּיאֹר בְּדַבְרֵי הַקִּבְיָה, שֶׁדְּבֹרָךְ חֲבִיב עָלַי יִתֵּר מִן הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מַה הַוִּכְחָה יֵשׁ מִפְּסוּק זֶה לְמַעַלַת דְּיָבוּרוֹ שֶׁל

ציונים ומקורות

ט) זה לשונו, דבר אחר, נוצר תאנה וגו', אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר בריה, בכל מקום שאדם יגע ונותן נפשו על הדבר אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרו וכו', וכן אתה מוצא במשה שנתן נפשו על שלשה דברים נקראו על שמו ואלו הן, דינים, תורה, ומשכן וכו', משכן מנין, שכן את מוצא, שהיה משה מחזר על האומנים בכל יום ובכל שעה ללמדם כיצד יעשו את המלאכה שלא יטעו בה, לפי שאמר לו הקדוש ברוך הוא וראה ועשה כתבניתם וגו', ולכן כתיב על כל דבר ודבר 'כאשר צוה ה' את משה', שלא היה זו מעל גביהם וכו'. אמר רבי חייא בר יוסף, כל שבעת ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו בכל יום ב' פעמים, ואם תאמר שהיה אחד משבטו של לוי נותן לו יד, לאו, אלא אמרו חכמים היה קובעו ומפרקו ולא סייעו אחד מישראל, שנאמר ויהי ביום כלות משה, לכך נקרא על שמו, שאינו אומר 'ביום הקיים', אלא 'ביום כלות', יום שכלו הקמותיו, וזכר שמו שם, לכך נאמר 'כלות משה'.³ לשון הפסוק, 'נוצר תאנה יאכל פריה ושמר אדניו יקבד'.

ד. כך נראה ביאור המדרש לדעת רבינו. אמנם, בפירוש מהר"ו על המדרש, פירש, 'דיבורך' מה שאני [הקב"ה] מדבר עמך. וזה לשונו, שלתכלית דבורי עמך נעשה המשכן וכליו, וזהו 'וכלי יקר', כלי למעשהו שהוא התכלית שהוא יקר מהכל, הוא 'שפתי דעת' דיבור של התורה שדיבר הקב"ה למשה, ע"כ. וראה עוד בענף יוסף (על המדרש), בשם מגלה עמוקות. ה. ראה ביפס תואר השלם (ד"ה פתח) שביאר, שבא ללמדנו שהתפילה גדולה מהקרבנות, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות לב, ב). וראה זרע ברך (ויקרא שני סוף ד"ה אמנם), מה שכתב בביאור מדרש זה, במעלת התורה שנתפרשה לישראל בדיבורו של משה. ו. לשון הילקוט חדש, 'נוצר תאנה יאכל פריה', לפי שנתן משה נפשו על המשכן, להראות לכלל חכמי לב והנשים שלא יטעו ממה שצויה הקדוש ברוך הוא, לכך נקרא על שמו, שנאמר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וגו'. וכן בכל דיבור ודיבור, שנאמר 'כאשר צוה ה' את משה'. וכן במקדש, שנקרא על שם דוד, ע"כ. וכעין זה איתא במדרש (במדב"ר יב,

'פֶּאֶשֶׁר צִוְּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה, עַבְדְּךָ לְךָ הָיָה פְּנֹנֵת הַמִּדְבָּר, שֶׁהַדְּבֹר שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלֶאכֶה, חֲבִיב לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּלֵם, וְהִטַּעַם, כִּי גְדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֵׂה (ב"ב ט, א).

לְהִרְאוֹת לְכָל חֲכָמֵי לֵב וְהַנְּשִׁים שֶׁלֹּא יִטְעוּ מִמֶּה שֶׁצִּוְּהָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכַף נִקְרָא עַל שְׁמוֹ שְׁנַאֲמַר (במדבר ז, א) 'וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה'. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר, שְׁנַאֲמַר (שמות פרק לט)

זרע שמשון המבואר

המשכן על שמו, כאילו הוא עשאו, בשכר ש'שמרו' וזירזו את כל עושי המלאכה, ולימדם כיצד יעשו, עב"ל.

שכרו של משה שלימד את האומנים גדול משכר האומנים עצמם

ועל פי זה מבואר, שזו היא גם פְּנֹנֵת הַמִּדְבָּר שֶׁהוּבָא לְעִיל, שֶׁהַקְּב"ה אָמַר לְמֹשֶׁה, דִּיבֹרֵךְ חֲבִיב עָלַי יוֹתֵר מִן הַכָּל, אֵינן הַכוּוֹנָה לְדִיבֹרוֹ עִם הַקְּב"ה, אֲלֵא שֶׁהַדְּבֹר שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה עִם כָּל בְּעָלֵי הַמְּלֶאכֶה, לְלַמְּדֵם כִּיצַד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֶאכֶה, חֲבִיב לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּלֵם - יוֹתֵר מִכָּל הַנְּדַבָּה, וּמְכַל עֲבוֹדַת הַמְּלֶאכֶה עֲצֻמָּה²³.

וְהִטַּעַם שְׁדִיבֹרוֹ לְאַחֲרֵים חֲבִיב יוֹתֵר, כִּי גְדוֹל שְׁכָרוֹ שֶׁל הַמַּעֲשֵׂה - הַמְזוֹרָז אֶת הָאַחֲרֵים לְתַת צְדָקָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, יוֹתֵר מִן הַשֹּׁכֵר שֶׁל הָעוֹשֵׂה וְנוֹתֵן צְדָקָה וְעוֹשֵׂה מִצְוֹת, כַּמְבֹאֵר בַּגְּמָרָא (ב"ב ט, א)²⁴. וְכִמוֹ כֵּן גְּדוֹל שְׁכָרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ, שְׁזִירָז וְלִימַד אֶת הָאַחֲרֵים אֵיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת

משה במעשה המשכן, שלפי שְׁנֵתָן - מסר משה את נפשו על מלאכת המשכן, וטרח לְהִרְאוֹת בַּעֲצֻמוֹ לְכָל חֲכָמֵי לֵב שֶׁעֲסָקוּ בַּמְּלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן²⁵, וְלִכָּל הַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ עוֹסְקוֹת בַּמְּלֶאכֶת טוֹוִיִּית הַעֲזִים לְמִשְׁכָּן²⁶, לְלַמְּדֵם כִּיצַד יַעֲשׂוּ אֶת הַמְּלֶאכֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ בַּעֲבוּדַתֵּם, וְלֹא יִשְׁנוּ מִמֶּה שֶׁצִּוְּהָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּפְּרָטִי בְּנִיִּית הַמִּשְׁכָּן וְהַעֲמַדְתּוֹ, לְכַף אֵף שֶׁלֹּא עָשָׂה בַּעֲצֻמוֹ אֶת כָּל הַמְּלֶאכֶה, נִקְרָא הַמִּשְׁכָּן עַל שְׁמוֹ כְּאִילוֹ הוּא בַּעֲצֻמוֹ עָשָׂה אֶת כּוֹלוֹ, שְׁנַאֲמַר (במדבר ז, א) 'וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן'. וְכֵן בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר - עַל כָּל מְלֶאכֶה וּמְלֶאכֶה שֶׁל הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ וּבַגְּדֵי הַכְּהוֹנָה, הוֹזְכָר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁנַאֲמַר (שמות פרק לט)²⁷ בְּכָל פְּרָט וּפְרָט מִהַמְּלֶאכֶה 'פֶּאֶשֶׁר צִוְּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה', וּבִזְהָ דוּמָה מֹשֶׁה לְנוֹצֵר תְּאֵנָה', שֶׁאֵף שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ לֹא נִטַע אֶת עֵץ הַתְּאֵנָה, מְכַל מְקוֹם, בְּשִׁכְרֵי שְׁמֵרוֹ, מֵאֲכִילִים אוֹתוֹ מִפִּירוֹתָיו כְּאִילוֹ הוּא עֲצֻמוֹ נִטַעוּ, וְכֵן מֹשֶׁה נִקְרָא

ציונים ומקורות

הַתְּכַלֵּת וְהַאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בַּגְּדֵי שְׂרָד לְשִׁרְתֵי בִקְדָשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בַּגְּדֵי הַקְּדָשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן פֶּאֶשֶׁר צִוְּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה. וְכֵן בְּכָל הַפְּרָשָׁה. יב. וְכִי בִיָּאֵר הַרְדָּל (במדבר שם), שֶׁהַכוּוֹנָה הִיא, לְדַבְּרוֹ בְּשִׁפְתֵי דַעַת לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלֶאכֶה. יג. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, גְּדוֹל הַמַּעֲשֵׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֵׂה, שְׁנַאֲמַר (ישעיהו לב, יז) 'וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שְׁלוֹם וְעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וּבִטָּח עַד עוֹלָם'.

ה. כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר, וַיַּעֲשֵׂה בְצִלָּל וְהִלְיָאָב וְכָל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה וְתַבִּינָה בְּהֵמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקְּדָשׁ לְכָל אֲשֶׁר צִוְּהָ ה'". ט. כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שמות לה, כו), 'וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֲתֵנָה בְּחֻמָּה טוֹוִי אֶת הַעֲזִים'. י. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִי, 'וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל פְּלִי וְאֶת הַמְּזִבָּח וְאֶת כָּל פְּלִי וַיִּמְשַׁח אֹתָם'. יא. כְּמוֹ בַּתְּחִילַת פְּרָשַׁת פְּקוּדֵי (שמות לט, א) 'וַיִּמַּן

וּמְרַד לֹא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שְׁנֵתִיחַד לֹא לְבָדוּ
הַדְּבֹר תוֹף הַמִּשְׁכָּן שְׁעָשׂוּ, בְּדִכְתִּיב (ויקרא א,
א) 'מֵאֲהֵל מוֹעֵד לְאֹמֵר'. וְעוֹד, 'לְאֹמֵר' מִשְׁמַע
'לְאֹמֵר' לְאַחֲרִים, וְהוּא סִימָן לְזִכּוֹת שָׁלוֹ.

ב

מִדְרָשׁ רַבָּה (ויק"ר א, טו), כָּל תַּלְמִיד
חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה
טוֹבָה הַיְמִנּוּ

מאמרם ז"ל
כל תלמיד
חכם שאין
בו דעת
נבלה טובה
הימנו

זרע שמשון המבואר

עשה את כל המשכן, בְּדִכְתִּיב (ויקרא א, א)
'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֲהֵל מוֹעֵד
לְאֹמֵר', הֵינּוּ שִׁכְנַגְד דִּיבּוּרֵי אֱלֹהִים בְּעֵינֵי
מֵלֶאכֶת הַקַּמַּת הָאוּהֵל מוֹעֵד, נִתְיַחַד
ה'דִּיבּוּר' אֵלָיו דּוּקָא שִׁם.

וְעוֹד, שֵׁמָּה שְׁנֵאמַר בְּפִסּוּק זֶה 'לְאֹמֵר',
מִשְׁמַע שֶׁהַקְּב"ה צִוָּה אֶת מֹשֶׁה 'לְאֹמֵר'
דִּיבּוּר זֶה לְאַחֲרִים - לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא סִימָן
לְזִכּוֹת שָׁלוֹ - לְמַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים שֶׁלִּימַד
לְאַחֲרִים אֶת מֵלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שִׁמְדָה כְּנֶגֶד
מִדָּה, זֹכֵה שְׁנִצְטוּוּהָ גַם לְאֹמֵר לְאַחֲרִים אֶת
צוּוֵי הַקְּב"ה שְׁנֵאמְרוּ אֵלָיו בְּאוּהֵל מוֹעֵד.

המשכן, יותר מהשכר של המתנדבים
למשכן, ושל עושי המשכן".

הקב"ה קרא למשה מאוהל מועד, להראות שהמשכן נקרא
על שמו

ומה שמסיים המדרש, שנתייחד הדיבור
למשה, ככתוב 'ויקרא אל משה', הכוונה
שבשכר משה דיבר אל האומנים, ולימדם
את מעשה המלאכה, שזה היה חביב
מהנדבה והמלאכה עצמה, כפי שהתבאר,
מִדְרָ לֹא הַקְּב"ה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה - שִׁשִּׁילָם
לוֹ שִׁכְר, הַדּוּמָה לְפַעּוּלָה הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה^{טו},
שְׁנֵתִיחַד לֹא לְמֹשֶׁה לְבָדוּ הַדְּבֹר תוֹף הַמִּשְׁכָּן
שְׁעָשׂוּ עַל פִּי דִיבּוּרֵי, כְּאִילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ

ב

תלמיד חכם צריך לבקש רחמים על הנצרך לו ולא יסמוך על זכותו

בשחיטתו, טוֹבָה - חֲשׁוּבָה הִיא הַיְמִנּוּ -
מִתְלַמֵּד חָכֵם זֶה. תַּדְעֵ לָךְ - תַּתְּבוּנָה וְתוֹכִיחַ
בְּעַצְמְךָ שֶׁהוּא כֵּן, שְׁהַרִי מִשָּׁה רַבִּינוּ הִיא
אֲדוֹן הַנְּבִיאִים וְאָבִי הַחֲכָמִים וְכוּ', וְאָף עַל
פִּי שֶׁהִיא כָּל כֵּךְ חֲשׁוּב, הִיא בּוֹ דַּעַת וְלֹא

דקדוקים במדרש שתלמיד חכם שאין בו דעת, הנבילה
טובה הימנו

איתא במדרש רבא (ויק"ר א, טו), כָּל
תַּלְמִיד חָכֵם שָׂאִין בּוֹ דַּעַת, נִבְלָה - בְּעַל חֵי
שִׁמַּת בְּלִי שְׁחִיטָה, או שאירע פסול

ציונים ומקורות

את חבירו לברר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו
עשאה. טו. מקור ענין תשלום שכר על ידי
הקב"ה במדה כנגד מדה, נתפרש במשנה (סוטה ט,
א) [וראה עוד בגמרא (שם יא, ב)]. טו. לשון
המדרש, דבר אחר, 'ויקרא אל משה וידבר ה'', מיכן
אמרו, כל תלמיד חכם שאין בו דעת, נבלה טובה
הימנו. תדע לך שכן, צא ולמד ממה אבי החכמה,
אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים, ועל ידו

יד. מבואר מדברי רבינו, שענין גדול המעשה יתר מן
העושה, שייך גם במה שמשה לימד לאחרים לעשות
את מעשה המשכן. והיינו, שלא רק במצות צדקה
שייך גדול המעשה וכו', אלא גם בשאר מצוות. וזה
לכאורה דלא כדעת המעשה רוקח (מתנות עניים פ"י
ה"ו), שרק במצוה שיש בה חסרון כִּיס כְּגוֹן צְדָקָה,
נאמר שהמעשה גדול, אבל במצוה שאין בה חסרון
כִּיס, שייך מה שאמרו בסנהדרין (צט, ב), כל המעשה

נִכְנַם לְפָנַיִם עַד שֶׁקָּרָא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא א, א) 'וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, עַבְדְּךָ'. וְהוּא תְמוּתָה, אִיךָ יַחֲבִיב הַשֶּׁבֶל שֶׁהַנְּבִלָה תִהְיֶה טוֹבָה מֵאִישׁ אֲנוּשִׁי, וְכָל שֶׁבֶן מִתְלַמֵּיד חָכָם, וְכִמוֹ

זֶר נֶחֱשָׁב, וְכָבֵר צְוּחוֹ בּוֹ קָמָאִי. וְעוֹד, מָה רְאִיָּה הִיא זֹו שֶׁהֵבִיא מִמּוֹשֶׁה לּוֹמֵר שֶׁנְּבִלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ. וְהִיפָה תֵאֵר (הַשְּׁלֵם, שֵׁם) כְּתָב, שֶׁזֶה שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה מִמּוֹשֶׁה, אִינוֹ עַל עֲנַן הַנְּבִלָה וְכוּ', וְעִי"ש.

זרע שמשון המבואר

משאר כל אדם, וכמו דבר זר נחשב דבר זה^ט, וכבר צווחו בו קמאי - הקשו כן הקדמונים.^פ

ועוד יש להקשות, מה ראייה היא זו שֶׁהֵבִיא - איך מוכיח המדרש ממושה שלא נכנס לאוהל מועד עד שקראו הקב"ה, לומר שתלמיד חכם שאין בו דעת, נבילה טובה ממנו. והיפה תאר השלם כתב (שם)^{סו}, שֶׁזֶה שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה מִמּוֹשֶׁה, אִינוֹ עַל עֲנַן הַנְּבִלָה וְכוּ', אלא על שראוי לתלמיד חכם להתנהג בדרך ארץ, כמו שהתנהג משה, שלא נכנס עד שקראו הקב"ה, ועי"ש.

נִכְנַם לְפָנַיִם באוהל מועד, עַד שֶׁקָּרָא לוֹ הַקַּב"ה להכנס שם אליו^ט, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא א, א) "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו, שֶׁרַק אַחֲרֵי שֶׁקָּרָא לוֹ הַקַּב"ה, נִכְנַס מֹשֶׁה לְאוֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵז דִּבֶּר הַקַּב"ה אֵלָיו, עַבְדְּךָ".

וְהוּא תְמוּתָה, שֶׁהָאִיךָ יַחֲבִיב הַשֶּׁבֶל - הֵיאֵךְ יִתְכַן לְשֶׁכַל הָאָדָם לְהִבְיָן, שֶׁהַנְּבִלָה תִהְיֶה טוֹבָה אִפִּילוֹ מִסַּתָּם אִישׁ אֲנוּשִׁי שֶׁאִינוֹ תַלְמִיד חָכָם, מִחַמַּת חֶסְרוֹן זֶה שֶׁאִין בּוֹ דַּעַת, וְכָל שֶׁבֶן שֶׁאִין מִסְתַּבֵּר לּוֹמֵר שֶׁהַנְּבִלָה חֲשׂוּבָה יוֹתֵר מִתְלַמֵּיד חָכָם שֶׁמַּעֲלָתוֹ עֲדִיפָה

ציונים ומקורות

(הושע ח, יב), 'אֶכְתֵּב לּוֹ רְבִי תוֹרָתִי כְמוֹ זֶר נֶחֱשָׁבוֹ. כ. מִצְאָנוּ קוּשִׁיא זֹו בַלְשׁוֹן כּוֹה, בִּסְפָר לֵב אַרְיָה (לְהַרְבּ יְהוּדָה אַרְיָה לֵיב ב"ר יְהוֹשֻׁעַ הָאֲשָׁקִי זצ"ל, פֵּרֶשְׁתָּנוּ אוֹת יג) וז"ל, בְּמִדְרַשׁ זֶה צְוּחוֹ בּוֹ קָמָאִי דְקָמָאִי, אִיךָ מַחֲבִיב הַשֶּׁבֶל, שֶׁהַנְּבִילָה יְהִיָּה טוֹבָה מֵאִישׁ אֲנוּשִׁי וְכָל שֶׁכֵּן מִתְלַמֵּיד חָכָם, וְכִמוֹ זֶר נֶחֱשָׁב, וְהֵנָּה הָרֵב בְּעַל מִתְנַת כְּהוֹנֵה גוֹרֵם 'נְמַלְה' טוֹבָה הַיִּמְנוּ, אֲבֵל רֵאוּי וְנִכּוֹן הוּא לֵיישֵׁב כְּפִי הַגִּיּוֹסָא שֶׁלְפָנֵינוּ, ע"כ. וְעִי"ש שְׁבִיאָר הַמִּדְרַשׁ בְּכִמָּה אוֹפְנִים. וְעִין עוֹד מִתְנַת כְּהוֹנֵה, עִין יוֹסֵף, עֵנֶף יוֹסֵף (עַל הַמִּדְרַשׁ), שְׁבִיאָרוּ בְּכִמָּה אוֹפְנִים. כּא. לְשׁוֹן הִיפָה תוֹאֵר, תִּדַּע לָךְ שֶׁכֵּן הוּא, אִי אֲפִשֵׁר לּוֹמֵר דְּמִיִּתִּי רֵאִיָּה דְנִבְיִלָה טוֹבָה הַיִּמְנוּ, אֵלָא אַעִיקָרָא דְּמִלְתָּא מִיִּתִּי רֵאִיָּה, שֶׁרֵאוּי לְהִיּוֹת דְּרַךְ אַרְץ בְּתַלְמִיד חָכָם, דְּהָרִי מֹשֶׁה רִבִּינוּ ע"ה, שֶׁהִיא גְדוּלַת הַחֲכָמִים וְהַנְּבִיאִים, הוֹצֵרָךְ לִיזְהָר גַּם בְּרַךְ אַרְץ.

נִעֲשׂוּ כִמָּה נִסִּים בְּמִצְרַיִם וְנִוְרָאוֹת עַל יַם סוּף, וְעַלֵּה לְשָׁמַי מְרוֹם, וְהוֹרִיד תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִתְעַסֵּק בְּמַלְאכַת הַמְּשַׁכֵּן, וְלֹא נִכְנַס לְפָנָי וּלְפָנַיִם, עַד שֶׁקָּרָא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר. יו. שֶׁאִין לּוֹמֵר שֶׁהִיא אֲסוּר לְמֹשֶׁה לְהִכְנַס בְּלִי קְרִיאָה, שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ בִּסְפָרָא (פ"א פ"ח), שֶׁרַק כְּשֶׁשֶׁכֵּן הָעֲנַן עַל הַמְּשַׁכֵּן לֹא הִיָּה מֹשֶׁה רֵשָׁאִי לְהִכְנַס, אֲבֵל מִשְׁנַסְתַּלַּק הָעֲנַן הִיָּה רֵשָׁאִי לְהִכְנַס. וְכָתוּב בְּעִנַן אוֹהֵל מוֹעֵד (שְׁמוֹת כה, כב) 'וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וּדְבַרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפּוֹרֶת', שֶׁהַמְּשַׁכֵּן נִעֲשֶׂה כְּדִי שִׁיכְנֵס בּוֹ מֹשֶׁה רִבִּינוּ לְקַבֵּל הַדְּבָרוֹת מֵאֵת הַקַּב"ה. אֵלָא בְּעַל כֶּרֶחַךְ לּוֹמֵר, שֶׁהִיא מוֹתֵר לוֹ הִכְנַס, וְאֵף עַל פִּי כֵּן לֹא נִכְנַס בְּלֹא קְרִיאָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בּוֹ דַּעַת' לְנַהוּג כֵּן מִשּׁוּם דְּרַךְ אַרְץ. יִפָּה תוֹאֵר הַשְּׁלֵם (וִיק"ר שֵׁם). אִמְנֵם רִבִּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ לְהִלָּן מִפְּרַשׁ כּוֹוֹנַת הַמִּדְרַשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר. יח. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֲהֵל מוֹעֵד לְאַמֵּר. יט. ע"פ לְשׁוֹן הַפְּסוּק

וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה נִקַּט הָכָא דְוָקֵא תַלְמִיד חֲכָם. וְאִיךְ אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה תַלְמִיד חֲכָם וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת.

וְלִדְרִינָן נִרְאָה לֹמֵר, דְּבִפְרָק י"א דְסִנְהֶדְרִין (צב, א) אֶמְרִינָן, כָּל מִי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, אֶסּוּר לְרַחֵם עָלָיו,

זרע שמשון המבואר

ודעת, על כן לא ירחם עליו הקב"ה שבראו, הרי שאין לרחם על מי שאין בו דעת²⁰. וְעוֹד אמרו בגמרא שם, כָּל הַנּוֹתֵן פֶּתוֹ - לַחֲמוֹ, לְמִי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, הַרִי הוּא נֶעֱנֵשׁ שִׁסְפוּרִין בְּאִים עָלָיו וְכוּ'. וְעוֹד אמרו, שְׂכָל מִי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, לְסוּף גּוֹלָה מֵעִירוֹ, ע"כ²¹.

וּפְרָשׁ הַמְהַרְשֵׁ"א (שם ח"א ד"ה כל אדם)²², דְּהֵאִי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת - כּוּוֹנֵת מַה שֶׁאִמְרוּ שֵׁם 'שֵׂאִין בּוֹ דַּעַת' הֵינּוּ שֵׂאִינוֹ מֵתְבוּנָן בְּדַעַתוֹ, אִיךְ שֶׁהַכֹּל בֵּא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלֵיוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשֶׁצְרִיךְ לִבְקֵשׁ מֵהַקַּב"ה עַל

וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה נִקַּט הָכָא דְוָקֵא תַלְמִיד חֲכָם, וְלֹא אִמְרוּ סַתְּם, שֶׁכֵּל אָדָם שֵׂאִין בּוֹ דַּעַת נִבְלִיָּה טוֹבָה הֵימָנוּ. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִיךְ אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה אָדָם תַלְמִיד חֲכָם, וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ דַּעַת²³.

אין בו דעת' להכיר שצריך לבקש כל דבר מהקב"ה

וְלִדְרִינָן נִרְאָה לֹמֵר - לְבֹאֵר דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ, בְּהַקְדָּם מַה דְּבִגְמָרָא כְּפָרְק י"א דְסִנְהֶדְרִין (צב, א)²⁴ אֶמְרִינָן, כָּל מִי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת, אֶסּוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׂנֵאָמֵר (ישעיהו כז, יא)²⁵ 'כִּי לֹא עִם בְּיָנוֹת הוּא עַל פֶּן לֹא יִרְחַמְנוּ עֲשֵׂהוּ' - הוּאִיל וְהַעֵם אֵין בּוֹ בִּינָה

ציונים ומקורות

לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עשהו ויוצרו לא יחננו. ואמר רבי אלעזר, כל הנותן פיתו למי שאין בו דעה, יסורין באין עליו, שנאמר (עובדיה א, ז) 'לחמך ישימו מזור תחתך אין תבונה בו', ואין מזור אלא יסורין שנאמר (הושע ה, יג) 'זירא אפריס את חלוי ויהודה את מזורי'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה, לסוף גולה, שנאמר (ישעיהו ה, יג) 'לכן גלה עמי מבלי דעת'. כד. לשון הפסוק, 'ביבש קציפה תשכבנה נשים באת מאירות אותה פי לא עם בינות הוא על פן לא ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו'. כה. ראה מסילת ישרים (פ"ב) שביאר דברי הגמרא, שכשהאדם אינו מפקח על עצמו, אף הקב"ה אינו מפקח עליו. כו. לשון המהרש"א, כל אדם שיש בו דעה לסוף מתעשר כו'. לכאורה

כג. דברי רבינו כאן יש לבאר בשני אופנים, א. כוונתו ש'דעת', היינו ידיעת התורה [ראה רבינו יונה (אבות פ"ג מ"י)], שישלש מוחות הם, ונחלקים לשלשה דברים, לחכמה, ולתבונה, ולדעת. חכמה מה שלומד מאחרים. ותבונה מוציא דבר מתוך דבר בדמיון. ודעת היא מה שמשיג מדעתו]. ולכן הקשה, שאם הוא תלמיד חכם היאך יתכן שלא יאה בו דעת. ב. ש'דעת' היינו שכל ללמוד, ועל כן הקשה, שאם אין בו דעת, הרי בודאי לא הבין מה שלמד ואינו תלמיד חכם. אמנם להלן מבאר רבינו דעת' האמור כאן באופן אחר. וביפה תואר השלם על המדרש כאן, פירש שדעת הוא ענין מדות דרך ארץ, עיי"ש. כג. לשון הגמרא, ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיהו כז, יא) 'כי

דומיא דסיפא דכל מי שיש בו דעה לוסף מתעשר, דמתחלה מרבה בסחורה, ולבסוף שרואה בשכלו ודעתו שלא הועיל לו, גמר בדעתו לבקש רחמים ממי שהעשר שלו. ומי שאין בו

זרע שמשון המבואר

ושצריך לבקש רחמים מהקב"ה על כל דבר, הרי הוא מרבה להתעסק בסחורה, ולפי שאין בו דעת להתבונן בסיבה האמיתית של העושר, וחושב שהעושר תלוי רק בריבוי ההתעסקות בסחורה, לכן אינו מבקש רחמים - אינו מתפלל להקב"ה שיעשיר אותו, ולכן אינו מתעשר אלא נעשה עני, ולבסוף גולה ממקומו, לפי שצריך למכור את ביתו מחמת דחקו. ולכן אסור לרחם עליו, דאף שבנדאי יש לאדם לרחם על כל בריותיו - אף על בעלי החיים שברא הקב"ה, שלא בטלו צורתן מכפי שהיו בעת הבריאה וכמו שמצינו שהקב"ה מרחם עליהם, ככתוב (תהלים קמה, ט) 'ורחמיו על כל מעשיו'^ט, אבל האדם בין שנברא בדעתו ושכלו, אם

דבר, והוא דומיא דמה שאמרו בסיפא של הגמרא (שם)^ט, דכל מי שיש בו דעה, לוסף מתעשר, דמה שדקדקו לומר ש'לבסוף' מתעשר, משום שמתחלה מרבה בסחורה - לעסוק במשא ומתן כדי להתעשר, ולבסוף שרואה בשכלו ודעתו שהריבוי בסחורה לא הועיל לו להתעשר, והיה בו דעת להתבונן בסיבת הדבר, והבין שהעושר אינו תלוי רק בריבוי בסחורה, רק נצרך גם להתפלל על כך לפני הקב"ה, ועל כן גמר בדעתו, לבקש רחמים ממי שהעשר שלו - להתפלל לפני הקב"ה, שיעשיר אותו, ומתוך שהיה בו דעה והתפלל על כך, נתקבלה תפילתו והתעשר. ומי שאין בו דעת - שאינו מתבונן בדעתו, שהכל בא בהשגחה עליונה מאת הקב"ה,

צינונים ומקורות

אבל האדם כיון שנברא בדעתו ובשכלו, אם אין לו דעת הרי הוא מאבד צורתו, ואין זה בכלל 'כל מעשיו' לרחמו, כי האלוקים עשאו ישר בדעת. וכן הוא במהרש"א בסנהדרין (צב, א). כו. לשון הגמרא, ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו דעה, לוסף מתעשר, שנאמר (משלי כד, ד) 'ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים', ע"כ. אמנם לפנינו בגמרא, מימרא זו אינה בסיפא, אלא נאמרה לפני המימרות שמי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'. וכך הוא גם הסדר במהרש"א. כח. ומבואר בגמרא (ב"מ פה, א) ובירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג) שרבי הקדוש ריחם על העכברים, וקרא על כך את הפסוק ורחמיו על כל מעשיו, ומפני כך ריחמו עליו מן השמים ונסתלקו יסוריו שבאו עליו מפני שלא ריחם על בהמה שנלקחה לשחיטה, עיי"ש.

קשה, שהרי נאמר (קהלת ט, יא) 'לא לחכמים לחם ולא לנבונים עושר' וגו'. ויש ליישב, על פי מה שכתב בפרק בתרא דנדה (ע, ב), מה יעשה אדם ויתעשר, אמר ליה, ירבה בסחורה וכו', אמר ליה, הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו, וזה שאמר כל שיש בו דעה לוסף מתעשר, דבתחילה מרבה בסחורה, ולבסוף שרואה בשכלו ודעתו, שלא הועיל לו, גמר בדעתו לבקש רחמים ממי שהעושר שלו. וזה שאמר בהפך זה, מי שאין בו דעה סוף הוא גולה וכו', דמתוך שהוא מרבה בסחורה ולא הועיל לו, ולפי שאין בו דעת אין מבקש רחמים ונעשה עני, לבסוף והוא גולה אף ממקומו, שצריך למכור מחמת דחקו, וק"ל. כל אדם שאין בו דעה אסור לרחם עליו כו'. הא ודאי, דישי רחם על כל מעשיו שלא בטלו צורתן כפי הבריאה,

כִּיֹּן שֶׁנִּבְרָא בְדַעְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ, אִם אֵין לוֹ דַּעַת הָרִי הוּא מְאֹד צוֹרְתוֹ, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' לְרַחֲמוֹ וְכוּ', עב"ל.

וְלִפִּי זֶה, 'דַּעַת' זוֹ, רָצָה לֹמַר, שְׂאִינוּ מִכִּיר שֶׁהִכַּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכָיו. וְהַתְּלִמִּיד חָכֵם שְׂיֹדַע הַתּוֹרָה יוֹדַע כַּחוֹ

שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִכִּיר שֶׁהִכַּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיּוֹנָה, וְלָמָּה אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים. אֲלֵא וְדָאֵי צָרִיךְ לֹמַר, שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֲכָמְתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שְׂצָרִיךְ לוֹ אִף בְּלֹא בְּקִשְׁת רַחֲמִים, וּמִשׁוֹם הֵכִי, אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים.

זרע שמשון המבואר

לֹמַר, שְׂאִינוּ מִכִּיר שֶׁהִכַּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַקַּב"ה, וְאִינוּ מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכָיו. וְהַתְּלִמִּיד חָכֵם, שְׂיֹדַע אֵת הַתּוֹרָה, יוֹדַע מִתּוֹךְ לִימּוּדוֹ, אֵת כַּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא^א, אִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִכִּיר שֶׁהִכַּל בָּא מִהַשְׁגָּחָה עֲלִיּוֹנָה, וְאִם כֵּן לָמָּה אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צָרְכָיו. אֲלֵא וְדָאֵי צָרִיךְ לֹמַר, שֶׁהִטַּעַם שְׂאִינוּ מִבְּקֵשׁ צָרְכָיו, הוּא לִפִּי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ חֲכָמְתוֹ וְתוֹרָתוֹ, שְׁסוֹבֵר שְׁבִזְכוּת זֶה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ כָּל מַה שְׂצָרִיךְ לוֹ, אִף בְּלֹא בְּקִשְׁת רַחֲמִים. וּמִשׁוֹם הֵכִי - שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל זְכוּתוֹ, אֵין בּוֹ דַּעַת לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַקַּב"ה עַל צָרְכָיו.

אֵין לוֹ דַּעַת לְהַתְּבוֹנֵן וּלְבַקֵּשׁ מִהַקַּב"ה, הָרִי הוּא מְאֹד צוֹרְתוֹ שֶׁהִיָּה לוֹ בַּעַת שֶׁנִּבְרָא, שֶׁהִרִי נִבְרָא עִם דַּעַת, וְאִינוּ בְּכָלֵל 'כָּל מַעֲשָׂיו' שֶׁצָרִיךְ לְרַחֲמוֹ וְכוּ' כִּפִּי שֶׁהַקַּב"ה מִרַחֵם, עב"ל^ב. וּמִבּוֹאֵר מִדְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א, שֶׁמָּה שְׂאִמְרוּ שְׂאֵין בּוֹ דַּעַת, הַכּוּוֹנָה שְׂאִינוּ מִתְּבוֹנֵן בְּדַעְתּוֹ, אֵיךְ שֶׁהִכַּל בָּא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיּוֹנָה מֵאֵת הַקַּב"ה, וְשֶׁצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַקַּב"ה שֶׁיִּמְלֵא אֵת כָּל צָרְכָיו.

תלמיד חכם שאין בו דעת

סומך על זכויותיו ואינו מבקש רחמים

וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם בְּ'דַעַת' זוֹ שֶׁהוּבָא בַּמְדַּרְשׁ, בְּתַלְמִיד חָכֵם שְׂאֵין בּוֹ דַּעַת, שֶׁרָצָה

ציזונים ומקורות

דְּבָרֵיהֶם בְּטַעַם הַצִּנִּי (ת"ד לחג השבועות ד"ה ליני) בְּבִיאוֹר דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א. ל. בְּכַךְ מִיּוֹשֶׁבֶת הַקּוֹשֵׁי, שֶׁאִם אֵין בּוֹ דַּעַת, הֵיִאךְ יִתְכַּן שֶׁהִיָּה תַלְמִיד חָכֵם, כִּי כּוֹנֵת 'דַּעַת' הֵיִינוּ לְהַתְּבוֹנֵן בְּהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיּוֹנָה וּלְבַקֵּשׁ מִהַשְׁי"ת עַל צָרְכָיו. ל. שֶׁעַל יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה, מִגִּיעַ הָאָדָם לְהַכִּיר אֵת הַקַּב"ה, כַּמְבּוֹאֵר בַּסְּפָרִי (פְּרָשַׁת וַאֲתַחֲנֵן לֵג, ו), תֵּן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עַל לִבְךָ, שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ, אֲתָה מַכִּיר אֵת מִי שְׂאִמְרוּ וְהִיָּה הַעוֹלָם, וּמִדְּבַק בְּדַרְכָיו. וְרָאָה עוֹד לְשׁוֹנוֹ הַזֶּה בְּשֶׁל רַבְּנוֹ (פְּרָשַׁת צוֹ אוֹת ו) וְהֵשֵׁתָ אֵת רַבָּא שְׂפִיר קָאֵמַר כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת וּבְכָל לְבוֹ אֵינוּ צָרִיךְ וְכוּ', כִּי מִעֲצֻמוֹ יוֹדָה עַל מִצִּיאוֹת ה' בְּלִי קֶרֶב, אִם יִתְעַסֵּק בָּהּ בְּלִב שְׁלֵם.

כַּט. לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְהַעִיר עַל דְּבָרֵי הַמַּהְרֵש"א, מִהַמְּבּוֹאֵר בְּבִרְכוֹת (ז, א) שְׂאִסוּר לְקַלֵּל אֵת הַרְשָׁעִים, מִפְּנֵי שְׁכַחוּת וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אוֹלַם דְּבָרָיו עוֹלִים יִפָּה לִפִּי מַה שְּׁדַרְשׁוּ בִּלְקוּט שְׁמַעוֹנִי (נְחוֹם רַמֵּז תְּקַסָּא), 'טוֹב ה' לְכָל', יִכוֹל לְכָל, תַלְמוּד לֹמַר וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. וּפִירֵשׁ הוּיָת רַעֲנָן, דְּרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, פִּירוּשׁוֹ, לְמִי שְׁדוּמִין לְעוֹשִׂיהֶן וְעוֹשִׂין רְצוֹן קוֹנֵם. וְכַעֲזֵן זֶה בִּיאֵר הַמְּבּוֹי"ט בְּפִירוּשׁוֹ לְפָרֵק שִׁירָה (בְּסוּף סִפְרוֹ בֵּית אֱלוֹקִים) עַל שִׁירַת הָעֶקֶב שְׂאוֹמֵר אֵת הַפְּסוּק 'טוֹב ה' לְכָל וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו', שֶׁעֲקִיצָתוֹ הִיא רַק לְרַשָּׁעִים הַרְאוּיִים לְכָךְ, שֶׁהַקַּב"ה מִרַחֵם רַק עַל הַמַּכִּירִים שֶׁהֵם מַעֲשֶׂה יְדִיו וּמְחַזְקִים בְּבִרְיָתוֹ. וְהוּבָא

ועל זה אמר, נבלה טובה הימנו. דבפרק י"ד דשבת (קה, א) איתא, שהתפלגין נכתבין על עור נבלה וטרפה, משל לשני אנשים, אחד הרגו מלך, ואחד הרגו איספקלטור, איזה מהם

זרע שמישון המבואר

מכבדו אף על פי שחטא נגדו¹⁷. ואם בן, נבלות וטרפות - שמתו על ידי הקב"ה בעצמו, אף שהן אסורות באכילה, הם יותר חשובים לפני הקב"ה מהשחומות, שנשחטו על ידי בני אדם, שהם שלוחיו של הקב"ה¹⁸. וממילא יש ללמוד בקל וחומר, שאם העור של הבהמות השחוטות כשירה לתפילין, כל שכן שהעורות של הנבילות והטרפות כשירות לכך. אמר ליה ההוא מינא - שאל מין אחד את רבי יהושע הגרסי, אלמא מעתה - שהנבילות יותר משוכחות מהשחוטות לפי שהקב"ה בעצמו הרגם, יאכלו - היא מותר לאכול את בשר הנבילות, שנדרוש קל וחומר, שאם השחוטות מותרות, כל שכן הנבילות. אמר ליה - ענהו רבי יהושע הגרסי לאותו מין, התורה אמרה בפירוש (דברים יד,

דקדוקים בדברי הגמרא שהנבילה משוכחת מהשחטה ועל פי זה מובן, שעל זה - על תלמיד זה חכם שאין בו דעת לבקש רחמים על עצמו, אמר המדרש, שנבלה טובה הימנו, בהקדם מה דבגמרא בפרק י"ד דשבת (קה, א)¹⁹ איתא, שהתפלגין נכתבין - מותר לכותבן אף על עור של נבלה וטרפה²⁰ של בהמה טהורה²¹, אף על פי שהבשר שלה אסור באכילה, ומבארת הגמרא את טעם דין זה, על פי משל לשני אנשים שהתחייבו מיתה למלך מחמת שחטאו לו, האחד מהם הרגו המלך בעצמו, ואחד - והשני, הרגו איספקלטור - שר הטבחים של המלך בצווי המלך, איזה מהם משבח - מכובד יותר, הוי אומר, זה שהרגו המלך, לפי שהמלך בעצמו טיפל בהריגתו, ומשמע מכך, שהוא

ציונים ומקורות

יאכלו. אמר ליה, קאלוס. לג נבילה, היא בהמה שמתה שלא על ידי שחיטה כשירה. טריפה, היא בהמה שנשחטה, אך היה בה מום שמחמתו לא היתה יכולה לחיות י"ב חודש, אף אם לא היתה נשחטת. לד. בהמה טהורה, היינו במה שיש לה סימני כשרות, שהיא מפרסת פרסה וגם מעלת גרה, שאם נשחטה כהלכתה מותר לאכלה, כמו שכתוב בפרשת שמיני (ויקרא יא). לה. בנור הקודש (על ב"ר לט, יח) ביאר, שבפורענות הבאה על ידי הקב"ה בעצמו, יש יותר כבוד, מהפורענות הבאה על ידי שליח הקב"ה [ועיין שם שלענין 'בזיון', כשהוא נעשה על ידי שליח יש בו יותר בזיון]. וראה מחנה חיים (שו"ת ח"ג סימן סה ד"ה ידידי), ששמע מדבריו שעונש הבא ע"י הקב"ה עצמו, הוא דין אמת ונכון. לו. בכסא רחמים להחיד"א (מסכת

לב. לשון הגמרא, תנו רבנן, כותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה, ועל גבי עור חיה טהורה, ועל גבי עור נבלות וטרפות שלהן וכו', אבל אין כותבין, לא על גבי עור בהמה טמאה, ולא על גבי עור חיה טמאה, ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה שלהן וכו'. וזו שאילה שאל ביתוסי אחד את רבי יהושע הגרסי, מניין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה, דכתיב (שמות יג, ט) 'למען תהיה תורת ה' בפיך' מדבר המותר בפיך, אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו. אמר לו, אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות, אחד הרגו מלך, ואחד הרגו איספקלטור, איזה מהן משוכח, זה שהרגו מלך. אלא מעתה יאכלו. אמר ליה, התורה אמרה (דברים יד, כא) 'לא תאכלו כל נבלה', ואת אמרת

נְבִלָה, וְאֵת אֲמֶרְתָּ, יֹאכְלוּ. אָמַר לַיהוָה, וְשָׁאֵל הַמִּין, וּמָכַל שִׁפְזוֹ, אִיךְ הַמִּין בְּעֵצְמוֹ שִׁפְזוֹ תִּשׁוּבָה זֹו. קָאָלוּם.

וְקָשָׁה, מָה תִּשׁוּבָה הִיא זֹו לְמָה וְתִרְצֵן הָעֵינֹן יַעֲקֹב (שבת שם ד"ה אלא, בתירוצו

זרע שמשון המבואר

כא) ¹⁷ 'לא תאכלו כל נבלה', ואת אמרת, יאכלו. והרי מה שכתוב בתורה בפירוש שהוא אסור, אי אפשר להתירו מחמת קל וחומר או סברא אחרת. אמר ליה המין לרבי יהושע הגרסי, קאלום - משובח טעם זה, כלומר, המין הודה לדברי רבי יהושע.

וְקָשָׁה - יש להקשות על דברי הגמרא, מָה תִּשׁוּבָה הִיא זֹו - שאיסור אכילת הנבילה כתובה בפסוק, לְמָה שִׁשָּׂאֵל הַמִּין, שְׁהִירֵי כְּתָבוּ הַמְּפָרְשִׁים, מֵאֵתוֹ - מאת

ציונים ומקורות

המותר לפיך הוא מאמר החלט או לא, רצוני לומר, שצריך שיהיה מותר לפיך לגמרי שיהא ממין טהור וגם בשחיטה מותרת, או שנאמר אין צריך אלא שיהיה ממין המותר, ואע"פ שיהא נבלה, מטעם הכרח משל רבי יהושע. אם נאמר שהוא מאמר החלט, ראוי לומר שגם התפילין לא יהיו נכתבים על עור נבלה אף על פי שתהיה טהורה, ואם אינו מאמר מדויק אלא הכוונה בו ממין המותר לפיך, אפילו שהיה נבלה, מטעם הכרח משל רבי יהושע, אם כן תאכל הנבלה כשתהיה ממין טהור. ומה תועיל תשובת רבי יהושע באמרו התורה אמרה וכו', כי ע"ז אנו דנין לדעת כונת התורה פירוש מצוה זאת, ושאינן ראוי שבדברי תורה תהיה שום סתירה רחמנא ליצלן מלחשוב כן. ועיין שם מה שביאר בדברי הגמרא. וראה בית האוצר (מערכת א' כלל עו) שעשועי רעיונים (דרך חיים כלל ה), שדקדקו כן בדברי הגמרא. מא. לשון העיון יעקב, עוד נראה לי לומר פירוש הגמרא, אמר ליה קאלום, על פי הטעם לשבח שכתבו המפרשים, מאתו לא תצא הרעות, כי אף גם שהקב"ה מביא רעה על אדם, הוא תמיד טובה לאחר, למשל אם אדם מת קודם זמנו, יורשיו יורשים ממנו, וכן כל דבר כיוצא בזה. והוא הדין נמי הכי באמת, זה שנתנבלה בידי שמים משובחת יותר, ומדינא יאה מותר לאכלו. רק לכך אסור, כדי שיאכלו הכלבים הנבילה, וכדאמרין, אין הקב"ה מקפח שכר כל

סופרים פ"א ה"ב תוספות ד"ה התורה הביא שבגינת ורדים (או"ח כלל ב' סימן טו) הרבה לתמוה על רבי יהושע שנתן חשיבות לבהמה שמתה מאליה, על בהמה שנשחטה, והלא בעל חי אין לו מעלה רק שיהיה למאכל אדם. ובכסא רחמים ביאר, דודאי ידוע דשבח גדול לבהמה הוא לשוחטה ותהיה מאכל לצדיק, והוא תכלית מעלתה, וכמו שאמרו ברכות (יז, א) סוף בהמה לשחיטה. אמנם זהו רק לענין בשר הבהמה, אבל לענין עור הבהמה שבחו מרובה כשהרגו המלך. לו. לשון הפסוק, 'לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ויאכלה או מכר לנכרי פי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו'. לה. שאם לא כן, לא היה מקשה כלום. לט. ויתכן לבאר קושיית רבינו באופן אחר, שבודאי המין לא התכוין להקשות מנין שהנבילה אסורה, רק קושייתו היתה שמה שנבילה אסורה באכילה, ושחוטתה מותרת, מוכח שהסברא שהנבילה חשובה יותר משום שנהרגה על ידי הקב"ה, אינה סברא נכונה, וממילא שוב אין הוכחה שיהא מותר לכתוב תפילין על עור נבילה. וראה בעיון יעקב (שבת שם) שביאר כעין זה. מ. ב'הכותב' (על העין יעקב שם) כתב וזה לשונו, 'כפי העיון הראשון, תשובת רבי יהושע היא כמערכת על הדרוש, וקושיית הבייתוסי צודקת מצד חלוקה הכרחית, והוא שראוי לומר מה נפשך, או מ"ש מן

כְּרִי שְׂיֵאכְלוּ הַכֹּלְבִים אֶת הַנֶּבֱלָה, שְׂאִין
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ שָׂכָר כֹּל בְּרִיָּה
(מכילתא פרשת משפטים, מסכתא דכספא פ"כ),
בְּשָׂכָר שֶׁקִּימוּ צוּוֵי שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּמִצְרַיִם, שְׁלֵא חָרְצוּ לְשׁוֹנֵם לְיִשְׂרָאֵל
(שמות יא, ז), לְכֹךְ לְפָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ' (שם)
כב, ל), עב"ל.

זרע שמעון המבואר

הקב"ה לא האכיל הנבילה לכלבים, הוא
משום שְׂאִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַפֵּחַ - מונע
את השָׂכָר המגיע לְכֹל בְּרִיָּה, ולכך חפץ
הקב"ה שהכלבים יקבלו את בשר הנבילות,
בְּשָׂכָר שֶׁקִּימוּ צוּוֵי שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּמִצְרַיִם שְׁלֵא חָרְצוּ - לא שיננו את לְשׁוֹנֵם
לְיִשְׂרָאֵל להזיקם קודם שיצאו ממצרים,
כמו שנאמר (שמות יא, ז) 'וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא יִחָרֵץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה'¹⁰⁰,
לְכֹךְ צִוּוּהָ הַקַּב"ה שְׁלֵא יֵאכְלוּ יִשְׂרָאֵל בֶּשֶׂר
נבילה וטריפה, אלא 'לְפָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ'
(שם כב, ל)¹⁰¹, כמבואר במכילתא (פרשת
משפטים, מסכתא דכספא פ"כ)¹⁰², עב"ל¹⁰³.

ציונים ומקורות

של זהב בכשפים שאם יבא אדם לשם יהיו נובחים
וקולן הולך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום, ושתקן
משה. מזה. לשון הפסוק, יְצַנְשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיֶינָה לִי
וּבְשָׂרָה בְּשָׂרָה טְרֵפָה לֹא תֵאכְלוּ לְפָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ.
מו. ז"ל המכילתא, 'לכלב תשליכון אותו' וכו',
ללמדך שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה,
שנאמר 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו', אמר
הקדוש ברוך הוא, תן לו שכרו, והלא דברים קל
וחומר, ומה אם חיה כך, אדם לא כל שכן שאינו
מקפח שכרו וכו'. מו. יש לציין בדברי העיין
יעקב, שמשמע מדבריו שלא רק בטריפה נאמר
שניתנה לכלבים בשכרם, אלא גם בנבילה. ולכאורה
נראה במכילתא שם, שרק הטריפה ניתנה להם ולא
הנבילות, שז"ל, ללמדך שהכלב מכובד מן העבר,
שהטרפה לכלב, ונבלה לעבר, ללמדך שאין הקדוש

השני), שְׂמֵאתוּ לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת, כִּי אֵף
שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא רָעָה עַל
הָאָדָם, הוּא תְמִיד טוֹבָה לְאַחַר, שְׂאֵם
אָדָם מֵת, יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְכֵן כֹּל
כִּי יוֹצֵא בָּהּ. וְהוּא הַדִּין נְמוֹי, דְּבַהֲמָה
שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְיַדִּי שְׂמֵימִים מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר, וּמִן
הַדִּין הָיָה מֵתֵר לְאַכְלָהּ, רַק לְכֹךְ אָסוּר,

הקב"ה, לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת - לא יצא דבר
רע¹⁰⁴, כִּי אֵף שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא רָעָה
עַל הָאָדָם, אֵינָה רְעָה גְמוּרָה, אֵלֵא הוּא תְמִיד
טוֹבָה לְאָדָם אַחַר, שְׂאֵם אָדָם מֵת קוֹדֵם זְמָנוּ,
וְהוּא רַע לוֹ, הֵרִי יוֹרְשָׁיו יוֹרְשִׁים מְמוֹנָו, וְהוּא
טוֹב לְהֵם שְׂבָא לֵידֵם מִמוֹן מוֹרִישֵׁם¹⁰⁵, וְכֵן
כִּי יוֹצֵא בָּהּ. וְהוּא הַדִּין נְמוֹי, דְּבַהֲמָה
שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְיַדִּי שְׂמֵימִים, מְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מִבַּהֲמָה
שֶׁנִּשְׁחַטָה, וּמִן הַדִּין הָיָה מֵתֵר לְיִשְׂרָאֵל
לְאַכְלָהּ, רַק לְכֹךְ אָסוּר לֹאכְלָהּ, כְּרִי שְׂיֵאכְלוּ
הַכֹּלְבִים אֶת הַנֶּבֱלָה, וְנִמְצָא שֶׁהָאִסוּר
אֵכִילָה לְיִשְׂרָאֵל, אֵף שֶׁהוּא 'רַע לְהֵם', מִכֹּל
מִקּוּם הוּא 'טוֹב' לְכֹלְבִים. וְהֵטַעַם שֶׁחָפֵץ

בריה, לכך אמרה תורה 'לכלב תשליכון אותו', בשכר
שקיימו צווי של הקב"ה במצרים, שלא חרצו לשונם
בשעת יציאת מצרים. מו. מליצה זו ע"פ לשון
הפסוק (איכה ג, לח), 'מפי עֵלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת
וְהַטּוֹב'. מו. ראה ברכות (נט, ב), מת אביו
והוא יורשו, בתחילה אומר 'ברוך דיין האמת',
ולבסוף הוא אומר 'ברוך הטוב והמטיב'.
מד. במדרש (שמו"ר לא, ט) מובא, שאמר הקדוש
ברוך הוא חייבים אתם לכלבים, שבשעה שהרגתי
ככורי מצרים והיו המצריים יושבין כל הלילה
וקוברים מתיהם, והכלבים נובחין להם ולישראל אינן
נובחין, שנאמר 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב
לשונו', לפיכך אתם חייבים לכלבים. וראה עוד
במדרש (שמו"ר כ, יט), שבתוך הפלטרין היה יוסף
קבור כדרך שהמלכים קבורים, ועשו מצרים כלבים

רחמים, הקדוש ברוך הוא אינו רוצה לתת לו, ואיהו דאפסיד אנפשיה. ולכן הנבלה טובה ממנו, שהנבלה משתבחת במה שמתה בידי שמים, להפיק רצון הכלבים. והוא, אינו משתבח לבקש מזונותיו מאת השמים, רק סומך על מעשה ידיו.

ואם כן, הנבלה אינה נאכלת, לפי שבה הקדוש ברוך הוא רוצה להודיע שאינו מקפח שכר כל בריה. ואף לכלבים ממציא המזון בעת ששואלים אותו, בדכתיב (תהלים קמו, ט) 'נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו'. וזה שאין בו דעת, שאינו מבקש

זרע שמשון המבואר

גרם להפסיד את עצמו, שמחמת שאינו מתפלל, אין הקב"ה ממלא משאלותיו. ולכן¹⁰ הנבלה טובה ממנו, לפי שכתבואר בדברי הגמרא, הנבלה משתבחת במה שמתה בידי שמים - שבדווקא הקב"ה עצמו הורג אותם, כדי להפיק בכך את רצון - בקשת הכלבים שהם מתפללים מלפניו על מזונותיהם, ולשלם להם את שכרם, ושמכך ילמדו הבריות, שהקב"ה ממלא את הצרכים אחר שמבקש אותם מלפניו, ואף שיש לו זכויות, זקוק הוא לבקש על צרכיו, והוא - התלמיד חכם שאין בו דעת, אינו משתבח לבקש מזונותיו מאת השמים, רק סומך על מעשה ידיו - על זכות תורתו וחכמתו¹¹.

ואם כן, מה שבשר הנבלה אינה נאכלת - אינה מותרת באכילה לישראל, הוא לפי שבה הקדוש ברוך הוא רוצה להודיע לכל באי העולם¹², שאינו מקפח השכר המגיע לכל בריה. והנה, הרי אף¹³ לכלבים, הקב"ה ממציא - נותן להם המזון, רק בעת ששואלים - שהם מבקשים אותו ממנו, בדכתיב (תהלים קמו, ט) 'נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו' - כשהבעלי חיים יקראו להקב"ה ויבקשו מאתו להמציא להם את מזונם, ואף הכלבים נכללו בדברי הפסוק. ואילו תלמיד חכם זה שאין בו דעת, כלומר, שאינו מבקש רחמים מהקב"ה שימלא לו את צרכיו, הקדוש ברוך הוא אינו רוצה לתת לו, ואיהו דאפסיד אנפשיה - הוא

ציונים ומקורות

זכותם, אלא אף הם מתפללים לפני הקב"ה על מזונותיהם, וכשמתפללים הקב"ה ממציא להם בשר נבילות למזונם. ג. ראה תוספות בבבא בתרא (ח, א ד"ה ככלב), שרמזו בפסוק 'נותן לבהמה לחמה לבני עורב' וגו', 'בהמה' בגימטריא כלב. נא. בכך מתרץ רבינו היאך יתכן שנבילה תהיה יותר טובה מתלמיד חכם שאין בו דעת, כיון שאין הכוונה לנבילה עצמה, אלא לדין התורה לגבי הנבילה. גב. ובכך מיושב למה נקט המדרש בדווקא תלמיד חכם שאין בו דעת, לפי שבתלמיד חכם שייך יותר החשש שיסמוך על זכות תורתו, ולא יבקש מהקב"ה

ברוך הוא מקפח שכר כל בריה וכו', וצ"ע. מה. מבואר מדברי רבינו, שמה שצויה הקב"ה לתת לכלב את בשר הטריפות, אין זה רק משום שחפץ הקב"ה לתת להם את שכרם, רק גם משום שחפץ בכך ללמד לבאי העולם שלא לקפח שכר של כל בריה. וכן משמע מלשון רש"י (שמות כב, ל), אם כן מה תלמוד לומר 'לכלב', למדך הכתוב, שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה. מט. נראה שכוונת רבינו היא, שאף הכלבים שמגיע להם מזון מן הדין, משום שלא חרצו לשונם נגד ישראל ביציאת מצרים, מכל מקום הם אינם סומכים על

וְעִבְשׁוּ מִבֵּיא רְאִיָּה מְמוֹשָׁה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה לֹא כָּל כֶּף זְכוּת, עִם כָּל זֶה, לֹא נִכְנַס עַד שֶׁקָּרְאוּ הַקְּדוֹשׁ

זרע שמשון המבואר

מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִתְעַסַּק בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן^י, עִם כָּל זֶה, לֹא סִמַּךְ עַל זְכוּיֹתָיו, לֹמֵר שְׂרָאוּי הוּא לִקְבֵּל טוֹבָה מֵאֵת הַקִּבְיָה וְלִהְיוֹת לְפָנָיו, וְלֹא נִכְנַס לְאוּהֵל מוֹעֵד, עַד שֶׁקָּרְאוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶה הַכֶּף דַּעַת זֶה הַתְּלַמִּיד חָכֵם, שְׂפוֹכֵר שְׂפוֹכֹתָיו - בְּזִכּוֹת תּוֹרָתוֹ וְחִכְמָתוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה עִמּוֹ טוֹבָה, וַיִּמְלֵא כָּל צִרְכּוֹ, אֵף בְּלֹא בְּקִשְׁת רַחֲמִים^י.

ראייה ממושה שאין לתלמיד חכם לסמוך על זכותו

וְעִבְשׁוּ מִבֵּיא הַמְּדַרְשׁ רְאִיָּה שֶׁאֵין רֵאוּי לְתַלְמִיד חָכֵם לְסַמּוֹךְ עַל זְכוּת תּוֹרָתוֹ וְחִכְמָתוֹ^י, מְמוֹשָׁה, שְׂאֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה לֹא כָּל כֶּף זְכוּת, שֶׁהִיָּה אֲבִי הַחִכְמָה, וְאֲבִי הַנְּבִיאִים, וְשֶׁהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְעַל יָדוֹ נַעֲשׂוּ כַּמָּה נְסִים בְּמִצְרַיִם, וְנוֹרָאוֹת עַל יָם סוּף, וְעַל הַיָּם לְשָׁמַי מָרוֹם וְהוֹרִיד תּוֹרָה

ציונים ומקורות

חֵכֶם שְׂפוֹכֵר שְׂפוֹכֹת תּוֹרָתוֹ יִמְלֵא הַקִּבְיָה כָּל צִרְכּוֹ, וְאֵין לוֹ דַּעַת לְהִבִּין שְׂצִירֵךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל צִרְכּוֹ מֵאֵת הַקִּבְיָה וְלֹא לְבִטּוּחַ בְּזְכוּיֹתָיו. ב. וְזֶה שֶׁאֵמֵר הַמְּדַרְשׁ שֶׁנִּבְלָה טוֹבָה מִמֶּנּוּ, הֵינּוּ לְפִי שֶׁנִּבְלָה מִשְׁתַּבַּחַת שֶׁנִּהְיָה עַל יְדֵי הַקִּבְיָה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתּוּדַע שֶׁהַקִּבְיָה אֵינָה מְקַפֵּחַ שָׂכָר כָּל בְּרִיָּה, וְנוֹתֵן לְכָלֵּבִים אֶת שְׂכָרָם, וְזֶה יוֹבֵן שֶׁהַקִּבְיָה מִמְּלֵא אֶת כָּל מִשְׁאֲלוֹת הַמְּבַקְשִׁים מֵאֵתוֹ צִרְכֵיהֶם, אֵפִילוֹ בְּעַל חַיִּים. ג. הַלִּימוֹד מִמֶּשֶׁה הוּא, שֶׁלֹּא סִמַּךְ עַל זְכוּיֹתָיו לְהִכְנִס לְמִשְׁכָּן, וְכֵן תְּלַמִּיד חָכֵם אֵין לוֹ לְסַמּוֹךְ עַל זְכוּת תּוֹרָתוֹ, אֵלֹא לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַקִּבְיָה עַל כָּל צִרְכּוֹ.

אֵת צִרְכּוֹ. ג. פִּירוּשׁ, שְׂכוּנוֹת הַמְּדַרְשׁ יְנַבִּילָה טוֹבָה הֵימְנוּ הֵינּוּ, שְׂמֵדַת הַנְּבִילָה שֶׁמִּשְׁתַּבַּחַת בְּמָה שְׂמֵתָה בְּיַדֵי שָׁמַיִם דּוּוֹקָא, כְּדֵי לְקַיֵּים בְּקִשְׁת הַכְּלָבִים לְמִזְוֹנוּתֵיהֶם, טוֹבָה יוֹתֵר מִתְּלַמִּיד חָכֵם שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, שֶׁאֵינּוּ מִשְׁתַּבַּח בְּכַךְ, שֶׁהִרִי צִרִיךְ הוּא לְהִתְפַּלֵּל, וְהוּא סָבוּר שֶׁאֵינּוּ צִרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל, וְסוּמֵךְ עַל זְכוּיֹתָיו. וּמִבֵּיא הַמְּדַרְשׁ רֵאִיָּה לְכַךְ מֵהִתְנַהֲגוּתוֹ שֶׁל מִשֶׁה. וְכִיּוֹן שֶׁאֵינּוּ מוֹצֵאִים שֶׁאֵף הַנְּבִילָה עוֹשֶׂה כֵן, מִמִּילָא מִי שֶׁאֵינּוּ עוֹשֶׂה כֵן, הַנְּבִילָה - דֵּהֵינּוּ עֵינֵין אִיסוּרָה לְאָדָם וְנִתְיַנְתָּה לְכָלֵב הַמְּבַקֵּשׁ עֲלֵיהָ, טוֹבָה הֵימְנוּ. נד. ע"פ לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ שֶׁם. נה. תְּמַצִּית הַדְּרוֹשׁ: א. הַמְּדַרְשׁ קוֹרֵא תְּלַמִּיד חָכֵם שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, לְתַלְמִיד

ה'אילן השופר' ו'אילן השופר'
 ה'אילן השופר' ו'אילן השופר'
 ה'אילן השופר' ו'אילן השופר'

מחזור השמיעון חיים ב'ר' נחמן מיכאל נחמני
 נלבית ו' אהוד הקליש

לומד בתורת זרע שעשון

רוצה להבין יותר?
 מעוניין לשעוע ווארט קולע
 בענייני הפרשה?
 רעיון קצר ונפלא בעניינים אחרים?
 שיעור תמציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באידיש
 באנגלית * בצרפתית

קול זרע שעשון

ארץ ישראל
 02-80-80-600

ארה"ב
 716-229-4808

לונדון
 0333-300-2515

עדור חדש!

3 דקות גם זרע שעשון

ליעברית, 130 * לאידיש, 230 * לאנגלית, 330

חדש!
 הופיע תהלים "זרע שעשון"
 לפרטים:

ארץ ישראל
 02-80-80-500
 052-71-66450

ארה"ב
 347-496-5657

